

Excursie Breda, 5 juli 2014 Lezinkje voor in de bus.

Even voorstellen: Klaas Hendriks, lid van de werkgroep Excursies en Lezingen van Heemkundekring H.N. Ouwerling

Excursie naar Breda. Waarom is het dit jaar nou Breda geworden? Breda is een belangrijke Brabantse stad met een rijke historie en veel interessante monumenten zoals de prachtige Onze Lieve Vrouwe Kerk. Het heeft momenteel zo'n 180.000 inwoners en is daarmee de derde stad van Brabant en de negende van Nederland. Zo is het ook de Stad waar het allemaal begonnen is met onze Oranjes en bevindt er zich de Militaire Academie. Maar onze gidsen van vandaag zullen daar beslist meer over weten en waarschijnlijk ook gaan vertellen.

De belangrijkste reden echter dat het Breda is geworden is dat het een idee was van ons voormalige prominente lid van de Werkgroep Excursies, de helaas veel te vroeg overleden en zeer gewaardeerde Wiro van Heugten. Mede uit respect voor hem hebben we dan ook aan Breda vastgehouden.

Mijn plan was om jullie wat te vertellen over de connecties die er in de loop der tijden waren tussen Deurne of Deurnenaren en de stad Breda of Bredaenaars. Ik heb gezocht naar spectaculaire zaken of gebeurtenissen maar heb die helaas niet kunnen vinden.

Ik moet jullie teleurstellen: De stenen waarvan de Grote Kerk is gebouwd is, zijn waarschijnlijk niet gebakken op den Hanenberg. En het spijt me ook dat er geen aanwijzingen zijn dat de turf op het befaamde Turfschip, waarmee Breda in 1590 op de Spanjaarden werd heroverd, is gestoken in de Peel.

Na wat speurwerk op onder andere Deurne-Wiki en Docu-Data-Deurne, ben ik tot de conclusie gekomen dat de verbanden in het algemeen de volgende zijn:

- Deurnese mensen die in Breda geboren of gestorven zijn of waarvan hun voorouders in Breda geboren of gestorven zijn.
- Deurnenaren die daar gewoond hebben of er naar toe verhuisd zijn.
- Deurnenaren die er gestudeerd of gewerkt hebben.
- Of andersom natuurlijk. Mensen uit Breda in Deurne.
- En soms mensen die daar voor korte of langere tijd op vakantie zijn geweest in het grote huis. (Gedetineerd waren in de Koepel-gevangenis)

Ik ga enkele volstrekt willekeurige mensen of gebeurtenissen welke een link hebben met Breda (soms slechts zijdelings) kort de revue laten passeren en er wat Heemkunde-saus over gieten.

1. Ik begin met een leeftijdsgenoot, als hij nog in leven zou zijn:
Johannes Henricus Hyacinthus Maria (Hansje) de Bruijn (1950-1953), geboren te **Breda** en overleden te Deurne op 9 november 1953. Hansje was dus pas 3 jaar oud. Hij was een zoon van Henricus de Bruijn en Petronella Martens.
In het najaar. Op maandagmiddag 9 november 1953 kwam het kind Hansje de Bruijn uit Breda op de Markt in Deurne om het leven toen het onder een zware vrachtauto liep. Het kind was met zijn moeder vanuit Breda op vakantie bij zijn grootouders, Johan Martens en Antonia van den Hurk, in Deurne. Zij woonden in de Kruisstraat.
In de jaren 50 was er veel verkeer op de Markt. Het was een verkeersknooppunt, vele verkeersaders kwamen hier samen. De doorgaande weg Helmond-Venray liep in die tijd nog midden door Deurne, en dus ook over de Markt! Spoedig zou een begin gemaakt worden met de aanleg van een omleiding; een nieuwe weg (Helmondsingel) met een viaduct. (1958 - 1963)
Het kindergrafje van Hansje op het oude RK- kerkhof van Deurne-centrum is bewaard gebleven.
2. Een bekende Deurnenaar: **Adrianus Mathildus (Adriaan) Moonen (1904-1967)** Geboren in Breda. was directeur van de Deurnese ambachtsschool, de latere LTS , en ook mede-oprichter van de Deurnese fotoclub. Adriaan Moonen was de eerste directeur van de ambachtsschool, die in 1951 startte in de de oude fratersschool aan de Visser. Hij liet de nieuwe school aan de Pastoor Jacobsstraat / Haspelweg onder architectuur van Jos Deltrap bouwen. Hij richtte samen met Jaap Wieggersma de Deurnese fotoclub op. Het echtpaar Moonen-van Beek woonde in het historische witte pand Martinetstraat 34. Op 13 mei 1856 betrokken de eerste vier zusters Franciscanessen vanuit Veghel dit gebouw als tijdelijk klooster met een kapelletje. Deze zusters zouden een belangrijke rol in de Deurnese gemeenschap gaan spelen. Ook was dit pand een tijd Brandweerkazerne. Tegenwoordig is er De Spiegel gevestigd, een drukkerij/designer.

3. We gaan iets verder terug in de tijd. Zegt jullie misschien dit iets? **BEELSFUNDATIE** . Ik noem de uit Helmond afkomstige vrijgezel en geneeskundige dr. Theodorus Beels (1773-1845). Beels was huisarts in “**Breda**”, maar goed bekend met de grote armoede in zijn geboortestad Helmond. Op zijn verzoek werd twee jaar na zijn dood in 1847 uit zijn nalatenschap de *Beelsfundatie* ingesteld, die tot op vandaag hulp geeft aan de stille armen in Helmond uit oude bezittingen (boerderijen en landerijen). Het betrof een *eeuwigdurende fundatie tot ondersteuning van hulpbehoevende huisgezinnen en personen. Alleen zij, die zich door hunnen deugd, vlijt en oppassing steeds hebben onderscheiden en de achting hunner medeburgers verdienen* komen in aanmerking voor ondersteuning. De hulpbehoevenden moesten in Helmond wonen en geen uitkering uit de algemene armenkas genieten. **Het ging dus over de stille armen (verarmde middenstanders en notabelen)**. De statuten bepalen dat de gelden moesten worden belegd in vaste goederen of hypothecaire obligaties.

Maar wat heeft dit nu met Deurne te maken zal je zeggen: Welnu: In het jaar van de oprichting werd in Vlierden het 153 ha grote landgoed Ruth en Vorst verworven, dat ooit een leengoed was van hertog Hendrik I van Brabant. (De Hoeven/Hazeldonkseweg) Bij de hoeve Ruth stond ooit een watermolen op de Astense Aa. De Beelsfundatie is nog altijd eigenaar van delen van dit bezitscomplex, terwijl andere onderdelen zijn verkocht.

4. **Ook geboren in Breda: Henricus Petrus Johannes (Henk) Motké (1920-1997)** Henk was apotheker in de Stationsstraat in Deurne van 1952 tot 1977. De eerste fulltime zelfstandig apotheker in Deurne. Hij studeerde af in Utrecht en nam in 1952 de apotheek over van de twee Deurnese huisartsen Weijenborg en Verhaegen. Hij begon zijn praktijk in Stationsstraat 32 en liet na een paar jaar het pand Stationsstraat 25 bouwen dat hij in 1957 betrok. Tegenwoordig heeft Van Rijssel (van RenT) er een nieuw winkelpand gebouwd, wat nog steeds leeg staat, net als trouwens menig ander winkelpand. Henk Motké richtte in 1955 samen met Peter Vink de tennisclub Deurne op. Zijn zus Jet Motké kwam in maart 1967 naar Deurne, uiteraard ook uit Breda, om bij hem als assistente in de apotheek te werken. Zijn dochter Emilie is de zeer gewaardeerde beheerder van onze website.

In 1969 was de apotheek zo groot, dat een tweede apotheek

noodzakelijk was. Hierdoor kwam Jan in 't Groen naar Deurne, die zijn apotheek in de Kerkstraat vestigde.

Zijn schoonzoon Pieter Koolen (prominent lid van onze Heemkundekring) nam in augustus 1977 de apotheek in de Stationsstraat van de heer Motké over. Na eerst een paar jaar in de Romeinstraat 10 gewoond te hebben, kocht Henk Motké in 1980 het pand van Jaap Wiegersma in de Burgemeester Van Beekstraat 7, waar hij tot aan zijn overlijden woonde.

5. Slechts zijdelings te linken aan Breda maar wellicht toch eens interessant om te vermelden: **Johannes Albertus Blaauw (1898-1985)** was een boerenzoon uit Nieuw-Schoonebeek, die vanaf oktober 1938 brigadier-majoor van de rijksveldwacht in Deurne was. Voordat de heer Blaauw met zijn gezin naar Deurne kwam was hij als politiemann oer werkzaam in (en hier hebben we weer) **Breda**. Hij woonde op het adres Liesselscheweg A.125, later henummerd tot Oude Liesselseweg 8. 't Huis staat er nog steeds! Op 1 maart 1941 werd hij aangewezen als commandant van de brigade Deurne. **In 1943 werd hij in Deurne toegevoegd aan de afdelingsstaf van de door de Duitsers tot Staatspolitie omgedoopte Marechaussee.** In 1946 werd hij overgeplaatst van Deurne naar Heesch. Wat precies zijn rol was tijdens de oorlog en hoe hij functioneerde weet ik niet. Was hij een te trouwe onderdaan van de Duitsers? Blaauw is direct na de bevrijding door de Engelsen gearresteerd, op 6 oktober. Wandelend met zijn vrouw in het Zandbos op weg naar een boerderij. In het nationaal archief staat: reden van arrestatie Pro nazi en NSB sympathisant. Nergens blijkt echter uit dat hij lid was van de NSB. Na de arrestatie heeft een Engelse onderzoeks-commissie ontdekt dat een Deurnese arts zich negatief over hem had uitgelaten. Op 25 oktober is hij weer vrijgelaten op voorspraak via een brief van Burgemeester Lambooy. Hij is officieel berispt, zoals dat toen heette. (dit vanwege de kwestie Schalkhaar, maar dan wijk ik echt te veel af.) Zijn zonen Henk en Bertus, die als jongens in Deurne woonden en in Breda geboren zijn (zeker een van de 2, ik dacht Bertus), verwierven nationale vermaardheid, Henk als rechtbankpresident in Den Bosch en Den Haag en lid van de Raad van State en Bertus als hoofdcommissaris bij de politie van Rotterdam en vanwege onder meer zijn rol als publicist in de Puttense moordzaak. Hij was een van de prominenten die over de zaak steeds zijn twijfels had!

PAUZE van 10 minuten

6. Bredase uitbaters van café op de Markt (nu de Potdeksel): Rond 1910 was er op de Markt 4 in Deurne al een **café Van Griensven** gevestigd. Na het vertrek van de familie Van Griensven vestigde Harry Goossens zich in het pand. Rond 1957 verkocht hij het pand aan zijn naamgenoot Harrie Goossens (van Hotel Goossens) en kwam de exploitatie van dit café in handen van het echtpaar **Coba en Cor Zeegers uit (en hier komt het!) Breda**. Zij noemden het **café De Toerist**. Het is goed mogelijk dat de contacten gelegd werden via de bierleverancier, Drie Hoefijzers Bier, wat daar getapt werd. En wat uit Breda komt. Het werd toen op vele plaatsen getapt in Deurne. Later heette het zelfs Breda Bier. Coba en Cor Zeegers waren kinderloos. Het was een populair kastelijnsechtpaar in een populair volkscafé. Het kwam regelmatig voor dat Coba voor weken terugging naar Breda, waarschijnlijk naar familie. Als ze dan weer terug was, was het steeds groot feest en gingen er weinigen nuchter naar huis. Sinds september 1963 werd de tapkraan bediend door moeder en dochter **Verschuuren** uit Geldrop. Later verkocht Harrie Goossens het pand Markt 4 aan bierbrouwer Bavaria in Lieshout. In 1970 werd **Wim van de Munckhof** de uitbater van het toen al leegstaande café De Toerist en noemde het De Potdeksel.
7. **Culturele invloed uit Breda: Jeanne Melief** uit Deurne kreeg internationale vermaardheid met haar Mang's Maskertheater met paraderende steltlopers, begeleid door muzikanten. Ze werd tijdens de feestelijke voorstelling op 22 januari 2011 in Cultuurcentrum Martien van Doorne, waarbij zij afscheid nam van Mangs Maskertheater, onderscheiden met de legpenning van de gemeente Deurne. **Jeanne Melief werd geboren in 1947 te Breda**. Ze werkte als kleuterleidster en docent tekenen in het basisonderwijs. Vanaf 1987 specialiseerde ze zich in het straattheater. Ze gaf aan haar maskertheater met haar eigengemaakte maskers de naam *Mang*, de indiase benaming voor *vleermuis*. Het theater groeide in de loop der jaren uit tot een steeds groter gezelschap. Vanaf 1996 was Harry van Lunenburg, haar partner, de vaste muzikale begeleider van Mang's Maskertheater. Van 1988 tot 1996 acteerde ze vaak ook internationaal, oa in Japan, Canada, Turkije en in menig Europees land. Ook werkte ze met de Peelland Jumpers, een acrobatengezelschap

bestaande uit leerlingen van het Peelland College.

In 2011 nam ze dus tijdens de voorstelling "Bevlogen Tijden" in Deurne afscheid van Mang's Maskertheater. Ook is er dat jaar een film over haar vertoond tijdens de nacht van het Witte doek. Later in 2012 heeft ze nog ijsdanslessen gegeven aan Deurnese jeugd.

Onlangs, eind Mei van dit jaar, is nog een kunstwerk, een muurschildering met reliëf (maskers), van haar onthuld op een buitenmuur van de Basisschool in Zeilberg.

Meer over haar is te lezen in het boek van Bert Beulens - Deurnese Diamanten, uit 2009, blz. 134-135.

8. **Peellandse Cultuur in Breda!!** In 1959 is de jeugdfanfare Neerkant opgericht. Dit is dacht ik de eerste jeugdfanfare in de Gemeente, in ieder geval eerder dan in Deurne zelf. De jeugdfanfare heeft ook meegedaan met het KRO-muziekfeest 1970-1971; categorieën harmonie en fanfare, verder onderverdeeld in de hogere afdelingen en de lagere afdelingen (4 groepen dus). Na diverse voorrondes en de finale in het **Turfschip in Breda** werd de jeugdfanfare winnaar in de groep fanfare- lagere afdelingen. Dit resulteerde in een uitnodiging voor het FIJO internationaal jeugdorkesten festival in Cheb (toenmalig Tsjecho-Slowakije) waar het orkest in 1972 samen met de drumband naar toe ging.
9. Ik vond een foto op Deurne Wiki met het volgende onderschrift: Herdenking 10 jaar Bevrijding van Deurne in 1954 : optocht van de schooljeugd. : **7 Boefjes van Breda**. Ik zal de foto beschrijven: In de Lindelaan zien we een bakfiets met boefjes (schooljongens, en ik dacht ook meisjes in hun pyama) erop en ernaast. Een gebilde man trapt de bakfiets : Harrie Frunt . Voor op de bakfiets een bord met de tekst: **7 Boefjes van Breda**. Dus in 1954 ging het nog over de 7 van Breda en niet zoals later de 3 van Breda; amnestie of niet, (wat ik me nog goed herinneren kan,). Maar..... Hier doelt men echter op iets anders, namelijk op de toenmalige actualiteit dat er op 2^e kerstdag 1952, 7 Duitse oorlogsmisdadigers uit de Bredase gevangenis ontsnapt zijn.
Na enig speurwerk heb ik ontdekt dat in die tijd alle toen nog gevangen gehouden Duitse oorlogsmisdadigers in Breda vastzaten, dat waren 60 personen. 7 daarvan zijn dus toen ontsnapt. Bij die ontsnapping kregen zij hulp van 4 Amsterdammers, die hiervoor 1 jaar gevangenisstraf kregen. Overigens zijn 6 van de zeven daarna weer opgepakt.

10. Deurnenaren die in Breda gezeten hebben: **Vader en Zoon**

Wiegersma in De Koepel. De arts Wiegersma had, om het met zijn eigen woorden te zeggen, schijt aan overheden, bestuurders, voorgangers en dat soort volk. In de oorlog liet hij overduidelijk van zijn minachting blijken t.a.v. de Duitse bezetters maar vooral de N.S.B.-ers. Wiegersma schijnt eens gezegd te hebben dat hij het jammer vond dat hij geen NSB'ers onder zijn patiënten had. Hij zou ze de juiste medicijnen hebben gegeven om ze van kant te maken, en wellicht was hij daar nog toe in staat ook.

Verdacht van wapenbezit en verspreiding van wapens onder de illegaliteit werd hij tenslotte samen met zijn zoon Pieter, de glazenier, opgepakt en in de beruchte **koepel-gevangenis in Breda** opgesloten. Dagenlang werden beide ondervraagd en gemarteld maar zonder resultaat, waarop beide weer vrijgelaten werden.

De Wieger kwam met de trein in Deurne aan waar een grote menigte hem opwachtte en hem op een kar, zingend in optocht, naar zijn huis aan de Liesselseweg bracht! Later zei hij daarvan het volgende: "Nog nooit eerder heb ik de Deurnese boerkes zo graag gezien!"

Overigens kwam zoon Pieter pas later naar huis; meer dood dan levend. Hierover zei Wiegersma later dat Pieter voor hem de moeilijkste patient was geweest die hij ooit behandeld had.

11. Het laatste verhaal begint in Den Bosch enkele honderden jaren geleden. Op de Markt van Den Bosch was er op 11 juni 1772 een openbare strafvoltrekking. De veroordeelde werd onder de galg ten overstaan van het toegestroomde volk gebrandmerkt en kreeg zestig zweepslagen. Daarna werd hij naar het tuchthuis van **Breda** gebracht om een straf van dertig jaar uit te zitten.

Openbare geseling kwam in die tijd regelmatig voor, maar bepaald niet alledaags was de persoon van de veroordeelde. **Martinus Heijcoop** was geen vagebond of muitende soldaat, maar een bestuurder. Als **secretaris van het dorp Vlierden** had hij een groot aantal valse certificaten uitgeschreven voor doorvoer van vee. Hij had daarmee 's lands economie in gevaar gebracht; vanwege de heersende 'pestilentie onder het vee'. (Een besmettelijke Veeziekte)

In 1760-1761 was deze persoon zelfs borgemeester van Vlierden! Zijn gevangenisstraf in Breda hoefde hij echter maar voor een klein gedeelte uit te zitten want op 9 juni 1773 werd een algehele amnestie in deze zaak afgekondigd.

Bij de regelmatige deelnemer aan onze excursies en opletende

luisteraar moet iets beginnen te dagen!?! Inderdaad; Het verhaal is vorig jaar uitvoerig verteld tijdens de busreis naar Kleef door Pieter Koolen! Toen ondermeer vanwege het feit dat **Martinus Heijkoop** gearresteerd was in Goch bij Kleef! Hij was daar beland nadat hij gevlucht was voor de sterke arm in Brabant.

Zo zie je, op weg naar Breda blijven we in het spoor van deze Heijkoop. Ons wacht echter een aangename dag dan destijds hem!

Dit was mijn verhaal.

Ik wens jullie een prettige en leerzame dag toe!